

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) - 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO2 И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'YIY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION.....	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исमत кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

12.00.00 – YURIDIK FANLAR – LAW**Received:** 01 March 2026**Accepted:** 15 March 2026**Published:** 31 March 2026*Article / Original Paper***CONSTITUTIONAL AND LEGAL MEANING OF THE CONCEPT OF
HEALTHCARE****Shagilova Gulxatisha**

Associate Professor of

Karakalpak State University

Abstract. In this article, the constitutional and legal content of the concept of "healthcare" is analyzed based on a comprehensive approach. Healthcare is considered one of the natural and inalienable human rights and an important component of the concept of a social state. The author reveals the theoretical and legal foundations of this right, its constitutional nature, its features as a subjective right, and the relationship between the positive obligations of the state.

Keywords: healthcare, constitutional law, human rights, state guarantees, social state, medical services.

**SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY
MAZMUNI****Shagilova Gulxatisha Koptleuovna**

Qoraqalpoq davlat Universiteti

"Inson huquqlari, davlat huquqi va boshqaruv"

kafedrası dotsent v.b.

E-mail: shagilovag@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada "sog'liqni saqlash" tushunchasining konstitutsiyaviy-huquqiy mazmuni kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Sog'liqni saqlash insonning tabiiy va ajralmas huquqlaridan biri hamda ijtimoiy davlat konsepsiyasining muhim tarkibiy elementi sifatida ko'rib chiqiladi. Muallif tomonidan mazkur huquqning nazariy-huquqiy asoslari, uning konstitutsiyaviy tabiati, subyektiv huquq sifatidagi xususiyatlari va davlatning ijobiy majburiyatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ochib beriladi.

Kalit so'zlar: sog'liqni saqlash, konstitutsiyaviy huquq, inson huquqlari, davlat kafolatlari, ijtimoiy davlat, tibbiy xizmat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N21>

Insonning hayoti va sog'lig'i – oliy qadriyat hisoblanadi. Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish jarayonida sog'liqni saqlash tizimini konstitutsiyaviy jihatdan mustahkamlash alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 2023-yilgi yangi tahririda inson qadri, uning hayoti va sog'lig'ini himoya qilish davlat siyosatida ustuvor yo'nalish sifatida belgilab qo'yilgan. O'zbekiston Konstitutsiyasining 1-moddasiga muvofiq, O'zbekiston ijtimoiy davlat sifatida e'tirof etilgan. Mazkur konstitutsiyaviy qoida sog'liqni saqlash huquqining davlat tomonidan kafolatlanishi va uni amalga oshirishda

davlatning ijobiy majburiyatlari mavjudligini anglatadi. Shu ma'noda, sog'liqni saqlash huquqi ijtimoiy davlat konsepsiyasining amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

Insonning hayoti va sog'lig'i oliy qadriyat sifatida e'tirof etilgan sharoitda sog'liqni saqlash huquqining mazmunini aniqlash alohida nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Zero, sog'liqni saqlash nafaqat tibbiy xizmat ko'rsatish bilan bog'liq munosabatlar majmuasi, balki inson huquqlarining umumiy tizimida mustaqil konstitutsiyaviy-huquqiy institut sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, mazkur tushunchaning huquqiy tabiatini ilmiy jihatdan tahlil qilish uning mazmun-mohiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Sog'liqni saqlash tushunchasining huquqiy tabiati yuzasidan huquqshunoslik va konstitutsiyaviy nazariyada yagona yondashuv shakllanmagan. Olimlar mazkur tushunchaning mazmuni va hajmi borasida turlicha pozitsiyalarni ilgari suradilar.

Bir guruh olimlar sog'liqni saqlashni asosan tibbiy xizmat ko'rsatish bilan bog'liq sohaviy faoliyat sifatida talqin qiladilar. Ularning fikricha, mazkur institutning markazida "tibbiy yordam olish huquqi" turadi. Bunday yondashuvda sog'liqni saqlash huquqi kasallikni davolash va tibbiy xizmatdan foydalanish imkoniyati bilan cheklanadi. Mazkur pozitsiya muayyan darajada amaliy ahamiyatga ega bo'lsa-da, u sog'liqni saqlash tushunchasining ijtimoiy va konstitutsiyaviy qirralarini to'liq qamrab olmaydi.

Ikkinchi yondashuv tarafdorlari esa sog'liqni saqlashni keng ijtimoiy kategoriya sifatida ko'radilar. Ularning fikricha, mazkur huquq faqat davolash bilan emas, balki sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ekologik xavfsizlik, sanitariya nazorati, profilaktika va davlatning ijtimoiy siyosatini qamrab oladi. Bu pozitsiya xalqaro standartlarga ham uyg'un bo'lib, xususan, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti Nizomida sog'liq "kasallik va nuqsonning yo'qligi emas, balki to'liq jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonlik holati" sifatida ta'riflanadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining inson hayoti va qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida e'tirof etuvchi normalari sog'liqni saqlashni faqat sohaviy emas, balki fundamental konstitutsiyaviy institut sifatida talqin qilishga asos beradi. Shu jihatdan, sog'liqni saqlash huquqini tor ma'nodagi tibbiy xizmat doirasi bilan cheklash uning konstitutsiyaviy mohiyatini sun'iy ravishda qisqartirishga olib keladi.

Shu bilan birga, ba'zi tadqiqotchilar sog'liqni saqlashni "ijtimoiy xizmat"[1] sifatida baholab, uni bozor munosabatlari doirasida ko'rishni taklif etadilar. Muallif fikricha, bunday yondashuv davlatning ijobiy majburiyatlarini kamsitishi va ijtimoiy tengsizlik xavfini kuchaytirishi mumkin. Konstitutsiyaviy nuqtai nazardan sog'liqni saqlash – bu tijoriy emas, balki inson huquqlari tizimiga kiruvchi ijtimoiy kafolatdir.

Umumiy sog'liqni saqlash ta'rifi haqidagi umumiy ensiklopediya ta'rifi: «Sog'liqni saqlash — bu ijtimoiy, sanitariya-gigiyena, iqtisodiy va huquqiy jihatlarni o'z ichiga olgan aholi salomatligini muhofaza qilishni tashkil etuvchi va ta'minlovchi davlat tarmog'idir»[2].

Burova A.A. sog'liqni saqlashni jamiyat hayotining ijtimoiy tizimi sifatida qarash tavsiya etilgan, u sog'liqni saqlashni faqat tibbiy xizmatdan tashqari ijtimoiy munosabatlar va davlat siyosatining muhimi sifatida ko'radi [3]. Bu yondashuv uning konstitutsiyaviy-huquqiy xarakterini keng qamrovda tushuntirish uchun juda qulay — demakki, sog'liqni saqlash nafaqat tibbiy xizmat bilan bog'liq soha, balki jamiyatning ijtimoiy-ekonomik, huquqiy va inson huquqlarini ta'minlovchi tizim ekanligini ta'kidlaydi.

Yuqoridagi nazariy tahlillar asosida quyidagi ilmiy ta'rif taklif berib o'tsak Sog'liqni saqlash — bu insonning hayoti va qadr-qimmatini ta'minlashga qaratilgan, shaxsning malakali

tibbiy yordam olishga bo'lgan subyektiv huquqini hamda davlatning sanitariya-epidemiologik xavfsizlikni ta'minlash, tibbiy infratuzilmani rivojlantirish va profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha ijobiy majburiyatlarini o'z ichiga olgan kompleks konstitutsiyaviy-huquqiy institutdir.

O'zbekiston Respublikasida demokratiya umuminsoniy prinsiplarga asoslanadi, ularga ko'ra inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadr-qimmat va boshqa ajralmas huquqlari oliy qadriyat hisoblanadi [4]. Ushbu norma sog'liqni saqlash huquqining konstitutsiyaviy mohiyatini belgilab beradi. Agar inson hayoti oliy qadriyat bo'lsa, demak, uning sog'lig'ini muhofaza qilish davlatning ustuvor vazifasiga aylanadi. Shu jihatdan, sog'liqni saqlash huquqi boshqa ijtimoiy huquqlar ichida markaziy o'rinni egallaydi. Har kim sog'lig'ini saqlash va malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqiga ega.

Konstitutsiyamizning 48-moddasiga ko'ra «O'zbekiston Respublikasi fuqarolari tibbiy yordamning kafolatlangan hajmini qonunda belgilangan tartibda davlat hisobidan olishga haqli. Davlat sog'liqni saqlash tizimini, uning davlat va nodavlat shakllarini, tibbiy sug'urtaning har xil turlarini rivojlantirish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligini ta'minlash choralari ko'radi». Bu norma ikki muhim jihatni o'z ichiga oladi: Birinchidan, subyektiv huquq, ya'ni har bir shaxs tibbiy xizmat olishga haqli ekanligi ko'rsatadi va ikkinchidan davlatning ijobiy majburiyati — sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Bu yerda konstitutsiyaviy norma deklarativ emas, balki faol majburiyat yuklovchi xarakterga ega. Davlat faqat ruxsat beruvchi emas, balki tashkiliy va moliyaviy shart-sharoit yaratuvchi subyekt hisoblanadi. Konstitutsiya davlat zimmasiga sanitariya-epidemiologiya osoyishtaligini ta'minlash vazifasini ham yuklaydi. Bu norma sog'liqni saqlashni faqat individual huquq emas, balki jamoat xavfsizligi instituti sifatida ham ko'rishga asos beradi. ya'ni, sog'liqni saqlash shaxsiy huquq, jamoat manfaati, davlat xavfsizligi elementi sifatida namoyon bo'ladi.

Safarova X. sog'liqni saqlashni insonning ijtimoiy huquqlar tizimidagi o'rin bilan bog'lab, uning huquqiy va inson huquqlari bilan bog'liqligini tushuntirgan[5].

Konstitutsiyaviy normalar o'z rivojini «Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida»gi[6] qonun qoidalarida topgan.

Mazkur qonunda sog'liqni saqlash quyidagicha ta'riflanadi: fuqarolar sog'lig'ini saqlash va mustahkamlash; kasalliklarning oldini olish; tibbiy yordam ko'rsatish; aholining sanitariya-epidemiologik farovonligini ta'minlash. Bu yerda ko'rinib turibdiki, sohaviy qonun konstitutsiyada belgilangan umumiy prinsiplarni konkretlashtiradi va amaliy mexanizmlarga aylantiradi.

Konstitutsiya normalari va sohaviy qonun tahlili shuni ko'rsatadiki, sog'liqni saqlash faqat tibbiy va ijtimoiy xizmat emas balki kompleks konstitutsiyaviy institutdir. U bir vaqtning o'zida insonning subyektiv huquqi, davlatning ijobiy majburiyati, ijtimoiy davlat prinsipining amaliy ifodasi, jamoat xavfsizligining tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Sog'liqni saqlash huquqi xalqaro huquq tizimida ham mustahkamlangan fundamental huquqlardan biridir. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining[7] 25-moddasida har bir inson o'zining va oilasining sog'lig'i va farovonligi uchun yetarli turmush darajasiga ega bo'lish huquqi kafolatlangan.

Shuningdek, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti Nizomida sog'liq tushunchasiga berilgan ta'rif sog'liqni saqlash huquqining mazmunini keng ijtimoiy kategoriya sifatida tushunishga

asos bo'ladir. Unga ko'ra, sog'liq – bu faqat kasallik yo'qligi emas, balki to'liq jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonlik holatidir.

Xalqaro standartlar milliy konstitutsiyaviy normalar bilan uyg'unlashgan holda sog'liqni saqlash huquqining universal xarakterini namoyon etadi. Bu esa O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlar xalqaro huquq tamoyillariga muvofiqligini ko'rsatadi.

Konstitutsiyada belgilangan normalar nafaqat huquqiy deklaratsiya, balki davlatning aniq ijtimoiy majburiyatlarini yuzaga keltiradi. Bugungi kunda ushbu majburiyatlarni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari sifatida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Tibbiy sug'urta tizimining konstitutsiyaviy asoslari: Konstitutsiyaning 48-moddasida tibbiy sug'urtaning turli shakllarini rivojlantirish belgilangan. Bu sog'liqni saqlashni moliyalashtirishning an'anaviy budjet modelidan ijtimoiy sug'urta modeliga o'tish uchun huquqiy zamin yaratadi. Bunda davlat ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar uchun sug'urta badallarini to'lash majburiyatini o'z zimmasiga olishi ijtimoiy davlat tamoyiliga to'liq mos keladi.

Tibbiyotni raqamlashtirish va "Intellektual tibbiyot": Hozirgi davrda sog'liqni saqlash huquqining mazmuni "elektron sog'liqni saqlashni" (e-health) ham qamrab olmoqda. Masofaviy tibbiy xizmatlar (telemeditsina) va elektron retseptlar tizimining joriy etilishi, ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi fuqarolarning malakali tibbiy yordam olish huquqini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Xususiy sog'liqni saqlashni rivojlantirish va davlat nazorati: Konstitutsiyada davlat va nodavlat sog'liqni saqlash tizimlarining birgalikda mavjudligi tan olingan. Bu yerda davlatning vazifasi faqat xizmat ko'rsatish emas, balki xususiy sektorda ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifati va xavfsizligi ustidan qat'iy nazoratni o'rnatishdan iboratdir.

Konstitutsiyaviy islohotlarning amaliy natijadorligini sog'liqni saqlash sohasidagi so'nggi statistik ko'rsatkichlar misolida ham yaqqol ko'rish mumkin. Xususan, O'zbekiston Respublikasining Milliy statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra davlatning tibbiy infratuzilmani rivojlantirish borasidagi majburiyatlari ijrosi sifatida 2024-yil yakuni bo'yicha respublikada shifoxonalar soni 1 972 taga yetib, o'sish sur'ati 37,7 foizni tashkil etdi [8].

Ushbu jarayonlarning hududiy tahlilida Qoraqalpog'iston Respublikasidagi ijobiy o'zgarishlar alohida ahamiyat kasb etadi. Inson qadri va salomatligi ustuvorligi tamoyili asosida:

Tibbiy xizmatning yaqinligi: O'lis mahallalarda 34 ta yangi tibbiyot punkti tashkil etildi.

Ixtisoslashtirilgan yordam: Nukus shahrida ilk bor 20 o'rinli palliativ yordam markazi (xospis) va 120 o'rinli Bolalar tibbiy rehabilitatsiya markazining tashkil etilishi sog'liqni saqlash huquqining barcha qatlamlar uchun inklyuzivligini ta'minlaydi.

Moliyaviy kafolat: 2025-yil 1-yanvardan boshlab Qoraqalpog'istonda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirish to'liq Davlat tibbiy sug'urtasi jamg'armasi orqali amalga oshirila boshlandi. Bu tizim "mablag' bemor ketidan boradi" tamoyilining konstitutsiyaviy ijrosidir[9].

Shu bilan birga, Orolbo'yi mintaqasidagi ekologik holat nafas yo'llari kasalliklari ko'rsatkichining respublika o'rtacha darajasidan qariyb ikki baravar yuqori bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa Konstitutsiyada belgilangan "qulay atrof-muhitga bo'lgan huquq"ni sog'liqni

saqlash bilan uzviy bog'liqlikda ta'minlash davlatning strategik vazifasi bo'lib qolayotganini tasdiqlaydi

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib, sog'liqni saqlashning konstitutsiyaviy-huquqiy mazmunini yanada takomillashtirish bo'yicha quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Birinchidan, sog'liqni saqlash huquqi faqat tibbiy muassasaga murojaat qilish emas, balki yashash uchun qulay atrof-muhit, sog'lom ovqatlanish va xavfsiz mehnat sharoitlarini ham qamrab oluvchi "sog'liq uchun huquq" konsepsiyasi sifatida talqin etilishi lozim. Sog'liqni saqlash tushunchasi yangi tahrirdagi Konstitutsiyaviy islohotlar natijasida faqatgina tibbiy xizmat ko'rsatish sohasidan, insonning qadr-qimmatini ta'minlovchi fundamental ijtimoiy kafolat darajasiga ko'tarildi. Bu esa davlatning sog'liqni saqlash sohasidagi rolini "kuzatuvchi" dan "faol tashkilotchi va kafil" ga aylantirdi

Ikkinchidan, qonunchilikda "tibbiy yordamning kafolatlangan hajmi" tushunchasini aniqlashtirish va uning har bir fuqaro uchun inklyuziv bo'lishini ta'minlash zarur.

Uchinchidan, sog'liqni saqlash huquqining amalga oshirilishi nafaqat huquqiy normalarga, balki mustahkam moddiy-texnik bazaga bevosita bog'liqdir. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, davlat sog'liqni saqlash sohasiga ajratilayotgan mablag'larni va shifoxonalar sonini (respublika bo'yicha 37,7 foizga o'sish) oshirish orqali konstitutsiyaviy majburiyatlarining moddiy ta'minotini yaratmoqda. Bu esa sog'liqni saqlash huquqining deklarativ xarakterdan voz kechib, real hayotiy kuchga ega bo'layotganidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, sog'liqni saqlash — bu insonning fundamental huquqi, davlatning ijobiy majburiyati va ijtimoiy davlat konsepsiyasining asosiy ustunidir. Mazkur huquqni ta'minlash nafaqat tibbiy muassasalar sonini ko'paytirishni, balki har bir fuqaroning yashash sharoiti, atrof-muhit tozaligi va tibbiy xizmatdan teng foydalanish imkoniyatini kafolatlaydigan kompleks konstitutsiyaviy tizimni yaratishni anglatadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Вицелярова, К. Н., & Басанова, К. Л. (2015). Здравоохранение как элемент социальной сферы. Концепт, (S13), 1-5.
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5?utm_source
3. Бурова, А. А. (2009). Здравоохранение как социальная система человеческого общества. Вятский медицинский вестник, (1), 134.
4. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Toshkent: «O'zbekiston» nashriyoti, 2023.- 80 b
5. Сафарова Х. (2024). Роль права человека на здоровье в системе социальных прав. Общество и инновации, 5(2/S), 74–83. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss2/S-pp74-83>
6. O'zbekiston Respublikasining «Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida »gi 29.08.1996 yildagi 265-I-son Qonuni// <https://lex.uz/docs/-26013>
7. **Всеобщая декларация прав человека**// https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
8. <https://stat.uz/ru/press-tsentr/novosti-goskomstata/65001-ajsi-viloyatda-shifokhonalar-soni-k-p-3>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qoraqalpog'iston Respublikasida 2022 — 2024-yillarda aholi salomatligini muhofaza qilishni yanada kuchaytirish to'g'risida" 07.07.2022 yildagi PQ-310-son qarori // <https://lex.uz/en/docs/-6100013>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).